

KUSTBON

Nr 3. Årgång 19

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Oktober 1962

En fördrömd idyll var den lilla staden Hapsal, kring vilken de centrala svenskbygderna i Estland var belägna, men den hade ett stort förgånget. Här residerade under medeltiden den mäktige biskopen över stiftet Ösel-Vik, och härifrån utgick under svensktiden huset De la Gardies befallningar till de kringboende estlandssvenskarna. I senare tid minde endast den imponerande slottsruinen mitt i staden om gångna tiders skeenden.

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Edvin Lagman.*

Redaktionssekreterare: *Lars Broman.*

Red. och exp. Eknäsvägen 2, Stockholm K.
Kustbons postgiro: 19 72 07. Tel. 53 16 37.

Utkommer 1962 med fyra nummer.

Prenumerationspris 1962 7 kr.

Annonspris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 30 kr.

Härnösand 1962 — Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

inbjuder till

Höstsamkväm

lördagen den 10 nov. kl. 19.00

i Margaretaskolans lokaler,

Adolf Fredriks Kyrkogata 10, Stockholm

REKTOR PER SÖDERBÄCK

visar bilder och berättar Estlands-minnen

ALLSÅNG

Kaffeservering

Alla varmt välkomna!

Innehåll:

	Sid.
Höst i bygden av E. L.	2
När väckelsen kom till Dagö	3
Nils Tiberg filosofie hedersdoktor av E. Lagman	4
Kring en medeltidsstad av Emil Adalberth	5
På hembygdsdagen i Saltsjöbaden av V. A.	7
SOV:s årsberättelse	8
Dödsrunor	8
Hundraårig estlandssvensk	9
Familjenytt, annonser och bemärkelsedagar	9—12

Höst i bygden

När röken från sädesriorna spred sin egenartade doft i byarna, kände man, att sommaren led mot sitt slut. Sädesskylarna på de gula stubbåkrarna försvann två och två, ända tills gårdet låg tomt och lyste. Men så kom plojen i jorden och drog upp svarta streck i det gula, som minskade mer och mer och till slut försvann alldeles.

Potatisupptagningen inträffade litet senare. Då hade redan september kommit, ibland med regn som kunde rinna i fårorna, ibland med intensiv sol i den klara luften. Havet låg då blekblått och rönnbären lyste i kärrkanten intill åkrarna.

Boskapen vallades, ända tills det blev för kallt.

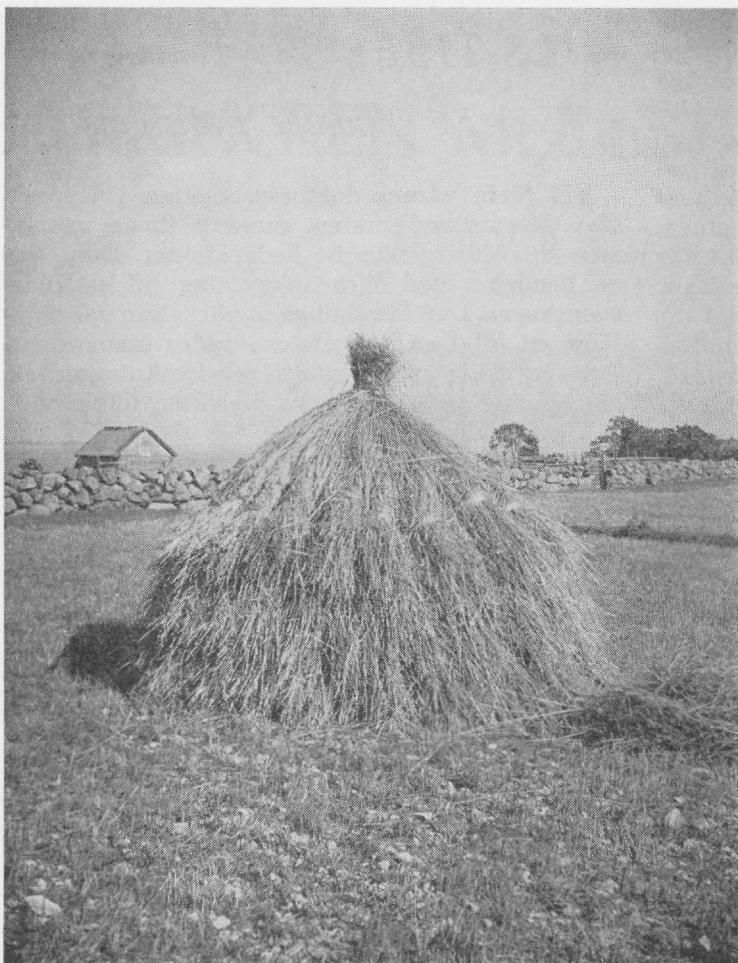
Korna drevs till lövängarna, när gräset hade hunnit växa upp litet efter slåttern. I tidiga morgnar drog ett långt tåg av boskap med pinglande skällor ur byarna. Gräset var daggvårt och vallbarnen frös om fötterna. Men det var vackert att se solglittret i spindelnäten, och det var förunderligt, så klart vattnet stod över gräset i svackor och svegder. Regnade det, så satt man och kurade under en tät gran, och när korna stannat eller lagt sig för att idissla, gjorde man upp eld med hjälp av torrt ris, som alltid finns längst ned i granarnas grenverk. Elden värmdde och gav trevnad, och så smakade det så gott med potatis, som fått ligga och bli genomstekt i den heta askan, och flundra, som halstrats på en pinne över elden. När det kvällades och det började bli dags att driva hem hjorden, ljöd vallropet — o—ho—ho—ho—ho—ho — vida omkring.

Men dagarna blev allt kortare, säden hade tröskats, blåbär och lingon plockats, potatisen hade gömts i milor och källare. Mikaelsmäss kom och "sommarfolket" — vallbarn och annan sommarhjälp — gick. Oktoberstormarna bröt in från havet och gav dånande eko i skogarna. Då blev byarna små och grå och drog ihop sig i det stora mörkret. Ungdomen kurade skymning, medan männen berättade om spännande och roliga händelser under sommarseglingar till Finland och Sverige.

Till ungdomens glädjeämnen i höstmörkret hörde upptågen under Martinsmäss och Katrinsmäss, då pojkar och flickor i de besynnerligaste dräkter drog genom byn och knackade på i stugorna.

Men snart gick alla i väntan inför adventet och julen och den tid på året, då ljuset så småningom började vända tillbaka.

E. L.

När röken från sädesriorna spred sin egenartade doft i byarna, kände man, att sommaren led mot sitt slut. Sädesskylarna försvann snart från stubbåkrarna, som lyste gula i solskenet.

Foto: PER SÖDERBÄCK

När väckelsen kom till Dagö

När L. J. Österbloms förkunnelse började bära frukt på Ormsö, var en av de första väckta den unge Hans Lindkvist, "Kamas-Hans".

Efter någon tid förnam Hans Lindkvist Guds kallelse att förkunna evangelium även för svenskarna på Dagö. På denna ö fanns det två byar, där svenskar bodde. På vintern när sundet mellan Ormsö och Dagö var tillfruset, tog han sin ränsel på ryggen och begynte vandringen till svenskbyarna på Dagö. Elva verst var det över isen, men på land återstod ytterligare bortåt trettio verst att gå. I kvällens mörker kom Hans fram och berättade om sin avsikt att tala till folket om Jesu outgrundliga kärlek, som var fri för var och en och bjöds envar av nåd. Husbondfolket sade genast, att de inte behövde denna nya lära och att det inte var nödvändigt att hålla något möte.

Hans måste naturligtvis lämna gården, och innan han hade kommit till nästa, hade budet om honom redan hunnit dit, och innan han hunnit omtala varför han var där, sade man: "Vi vet inte, vem du är och vad för en rövare eller mördare du kan vara." Samma mottagande fick han i de andra gårdarna. Nyfikna skockades omkring honom, men ingen gav honom härbärke för natten. I stället rådde man honom att lämna ön. Till slut bad han om lov att äta av sin egen matsäck. Det fick han. Under tiden hade klockan hunnit bli tolv på natten och han bad de kringstående, att de åtminstone måtte låta honom få sova ut efter den fyrtio verst långa vandringen. Han lät dem ta hans strumpor och skor, så att de kunde förstå att han inte ämnade ge sig i väg om natten. "Dessutom ger jag 50 kopek åt den, som vakar hos mig, så att jag kan sova av mig tröttheten", sade han. En ung kvinna beslöt att åtaga sig att vaka över honom. Hon tog hans skodon och kläder och låste in dem i ett skåp. Sedan begärde hon sina 50 kopek och satte sig på en stol, medan Hans sträckte ut sig på en bänk. Nästa kväll var han tillbaka på Ormsö.

Detta var den första, resultatlösa missionsresan till Dagö. Efter en tid blev Kamas-Hans sjuk. Den

närmaste sjukstugan fanns på Dagö. Sålunda måste han begiva sig dit. När han hade tillfrisknat, började han på sin bristfälliga estniska fråga människorna, om de inte ville bli Guds barn. Genom att läsa för dem ur bibeln ville han visa dem, att detta var möjligt. De flesta skrattade ut honom, men där fanns i alla fall en kvinna, som samtyckte till att ett möte hölls i hennes stuga. Hon lovade t. o. m. kalla samman folket. När mötet skulle börja, hade endast två människor infunnit sig, den ena var Mina Eller, som hade upplåtit sin stuga. Detta var det första andliga mötet på hela Dagö, troligen ägde det rum 1884. Efter denna första samling skall trosbröderna från Ormsö ha hållit möten på Dagö nästan varje månad. Deras förkunnelse var mycket enkel och Kamas-Hans upprepade ständigt: "Kom till bröllopet, allt är redo". Denna förkunnelse fortgick under ett helt år, och överallt gick ryktet, att bröderna från Ormsö talade besynnerliga ting och att människan redan här kan veta, att hennes synd är förlåtna. De kyrkans män, som verkade på orten, hade alltid betonat, att människan inte och förblir en stackars fattig syndare, vilken först efter döden erfar, vart hon skall komma.

Men 1888 kom den stora väckelsen. Och så spred sig förkunnelsen om evig frälsning från norra Dagö allt längre söderut. Här skall inte berättas om detta, men ytterligare några minnen av Kamas-Hans vill jag återge.

Under hela den tid jag i Estland ägnade åt tros-livet levde vi i broderlig vänskap. Tillsammans med andra troende från Dagö besökte jag varje sommar gudsfolket på Ormsö. Här berättade Kamas-Hans mycket om sina första resor till Dagö. Ännu 50 år efter sitt första besök på ön besökte han varje bönehus på Dagö. Vid denna tid hade vi redan sexton bönehus och alla slags troende, baptister, pingstvännen o. a. I varje bönehus höll han två möten. När han kom till Luguse, som låg två kilometer från mitt hem, var det som vanligt fullt hus. Jag satt på första bänken bredvid den gamle brodern. Varje broder, som steg upp för att vittna, nämnde bland andra också alltid Kamas-Hans och hans välsignelserika arbete på ön. För 50 år sedan hade han kommit för att kalla till det himmelska bröllopet och många hade hört sammat kallelserna, Ett par gånger var Kamas Hans i färd med att stiga upp, men han satte sig igen och höll båda händerna för ögonen. Återigen inträffade det att följande broder nämnde hans namn från predikstolen. Då stod han inte ut längre, utan reste sig, gick fram till predikstolen, fattade tag i talarens rockskört och sade: "Kära broder, tala inte om mig, utan förkunna Jesus." Brodern i predikstolen blev så häpen, att han inte förmådde avsluta sin förkunnelse. När han lämnat predikstolen, steg Kamas-Hans själv upp i den och sade: "Ja, kära bröder, jag förstår att ni älskar mig, och det är säkerligen bra, ty kärleken är från Gud, men det är inte bra för gamle Kamas-Hans. Människan har nämligen en dålig egenskap liksom katten: när man stryker honom

NILS TIBERG

filosofie hedersdoktor

Vid förra vårens doktorspromotion i Uppsala blev läroverksadjunkten, numera förste arkivarien Nils Tiberg filosofie hedersdoktor. Detta var en händelse med nära anknytning till estlandssvenskarna. Den förnämliga utmärkelsen var nämligen en följd av den promoverades utomordentligt värdefulla uppptecknings- och forskningsarbete beträffande estlandssvenska dialekter, folkminnen och kulturella yttringar.

När Nils Tiberg för två år sedan fyllde sextio, lämnades i Kustbons spalter en redogörelse för hans insatser på forskningsfältet, och vi skall inte här upprepa dem. Men det bör understrykas, att hans verksamhet inte har mattats med åren. Med samma energi och levande intresse arbetar han på att genom de samlingar som han hopbringar i Uppsala landsmålsarkiv utvidga och fördjupa kunskapen om estlandssvenskarna och deras villkor i de gamla bygderna. De resultat han nått torde vara enastående i fråga om bredd och detalj-skarpa.

Till SOV:s styrelse och enskilda styrelsemedlemmar, som uppvaktade med telegram vid promotionen, har Nils Tiberg bett att genom Kustbon få framföra sitt tack. Han anser, att universitetets hedersbevisning i hög grad kommer hans tålmotiga, skickliga och vänliga estlandssvenska sagesmän till del.

E. Lagman

över håren lyften han svansen för högt, ty sådant behagar honom mycket. När en kvinna tappade sin penning tände hon ljus och sopade med kvasten, tills hon återfann den. Därefter ställde hon kvasten i vrån, inbjöd sina vänner och grannar och var glad, att hon hade återfunnit sin penning. Men kvasten ärades inte. På samma sätt är det med mig. Om Gud har kunnat bruka mig till att finna sin förlorade egendom, så tillhör äran honom och inte mig. Jag fruktar, att Gud tar ifrån mig den helige ande, om jag tar åt mig den ära, som tillkommer honom".

Detta var för oss alla en viktig lärdom, som förblivit i mitt minne. När 1944 alla estlandssvenskar evakuerades till Sverige, for även Kamas-Hans över med m/s Johan. Ombord insjuknade han, och några timmar efter det att han stigit i land lämnade han detta livet. Han vilar nära Stockholm, och hur underligt det än är — bredvid den ryktbare Österblom, som bragte ormsöborna evangeliums ljus. Kamas-Hans levnadsdagar varade i närmare 97 år. Sålunda ändades ett välsignelserikt människoliv.

— Ur en artikel av Joh. Niit i Usk ja Elu, nr 6, 1961.

Emil Adalberth

KRING EN MEDELTIDSSTAD

och ett gammalt biskopsslott

Slottsruinen i Hapsal

*Hur fattiga, hur karga dessa stränder,
där svenska bönder sedan sekler stred
om torvan, vilken årderplojen vänder,
om havet, där de sänka näten ned!*

Så skriver den bekante vetenskapsmannen professor Georg von Wendt, Helsingfors, efter ett besök hos estlandssvenskarna år 1922. Det var samma år, som jag första gången reste österut och då även besökte "Aiboland", de svenska öbornas land vid estniska kusten och på öarna därutån. Det var en stor upplevelse att träffa på svenskminnen på olika platser i Finland och i Baltiska staterna, t. ex. i Åbo, Borgå, Reval och Riga, och än mera att möta svenska stamfränder ej blott i Finland utan även på Nuckö och Ormsö m. fl. platser i Estland. På Birkas herrgård på Nuckö hade 1920 inrättats en folkhögskola för svenskspråkig ungdom, och där träffade jag samman med över 20-talet lärare, samlade till konferens. De undervisade i svenskbygdernas folkskolor och fingo därvid använda svenska språket enligt den kulturella frihet, som beviljats svenska folkgruppen, då Estland fick sin självständighet 1918.

I den 700-åriga staden Hapsal, söder om den havsvik, som omsluter en del av halvön Nuckö, finna vi också både svenskar och märkliga svenskminnen, främst det gamla biskopsslottets ruiner. Vi måste dröja något i detta centrum för svenskbebyggelsen. På 1260-talet grundades här en domkyrka för biskopen i Ösel-Viks stift. Albert von Buxhövdén, tredje biskopen av Livland, hade efter grundandet av staden Riga 1201 gjort stora ansträngningar för att utbreda kristendomen. Med hjälp av Svärdsorden (grundad 1202) underkuvades Kurland och Livland. Med påvlig tillåtelse tillsattes 1211 en särskild biskop för Estland. Biskoparna ansågo sig dock nödsakade att hos konung Waldemar II i Danmark begära hjälp för betvingande av de krigiska esterna. Och i juni 1219 stod det beryktade slaget vid borgen Lindanisa (nuv. Tallinn), där en dansk här, ankommen med 1.500 skepp (enl. en annan uppgift 500 långa och 500 mindre skepp) slog esterna. Ärkebiskop Andreas Sunesson i Lund var med vid tillfället, och enl. sägnen var det på hans bön till den Högste om hjälp, som det rödvita korset, Dannebrogén, då föll ned från himlen och sprorade danskarna till seger.

Sedan en domkyrka förlagts till Hapsal, blev platsen också stiftsstad i Ösel-Viks stift, som namnet blev. Ett ståtligt slott byggdes, vilket ännu som ruin berömdes som ett av de skönaste i Östersjöprovinserna. Senare byggde biskopen även ett slott i Arensburg på Ösel. Det var biskop Jakob av Ösel, som gav Hapsal dess särskilda stadsprivilegier år 1294. Därvid omnämns svenskarna på platsen och tillförsäkras dessa arvsrätt från borgare i staden. Stadsinvånarna hade skyldighet att vid behov försvara kyrkan. Biskopen hade bl. a. rätt till prägling av mynt. Han valdes av de 12 domherrarna vilka jämte präster och vissa funktionärer bildade domkapitlet. — Innan jag berättar om ett biskopsval i Hapsal och vad därefter följde, må nämnas, att stridigheter tidigt uppkommo mellan biskoparna och den mäktiga Tyska orden (organiserad som andlig riddarorden 1198), med vilken Svärdsorden förenades 1237. Stridigheterna, liksom misshälligheter inbördes mellan kyrkans herrar och inom ordens ridderskap, fortgingo under 1300-talet och långt därefter. Härunder kom allmogen att lida, och tilldelningen av gårdar och jordområden till domherrar och kyrkliga funktionärer blev en början till godsherravälde och förtryck av bondefolket.

Redan år 1297 drog ordenshärar med mord och brand genom landet och senare, 1343, kom det till en resning bland esterna, S:t Georgsnatten överfölls alla tyskar i Harriens krets och dödades 1880, yngre och äldre. Även Hapsal belägrades men räddades. Ordenshärarnas vedergällning blev ohygglig. Under strider dödades enligt Russwurm 30.000 ester på fastlandet, och på Ösel, dit upploppet spritt sig, anges 9.000 ha offrat sina liv. Till följe dessa strider tröttnade Danmark på sina estniska besittningar och avträdde dessa till Tyska orden för 19.000 Mark i silver. En utländsk förf. säger om de dåtida förhållandena i landet bl. a. att "det arma bondefolket blir av sina herrar så okristligt behandlat, att våra hundar hållas bättre än de stackars människorna."

*

År 1524 gav dåvarande biskopen tillåtelse till förkunnande av ev. lutherska läran, men man bröt dock ej med den katolska. Vid biskopsval i Hapsal 1530 valdes Reinhold von Buxhövdén, en sträng katolik till biskop. Nu vidtog feider av märkligt slag. Det började med att slottsbesättningen strejkade, sedan biskopen vägrat att godkänna kravet på ökade inkomstförmåner. Adelsjunkrarna hade dittills fått en uniform av engelskt kläde vartannat år. Nu ville de ha 2 uniformer eller kostymer på en 3-årsperiod. Förhandlingarna blevo resultatlösa och hela skaran tågade ut från slottet, sedan förmännen lämnat sina nycklar på bordet framför biskopen. Händelsen uppväckte mycken misstämning till biskopens nackdel. Hans anseende försämrades ytterligare genom förföljelserna av evangeliska predikanter och genom att han inte fullgjort vissa vid valet lämnade utfästelser.

Med anledning härav beslöto några adelsmän att söka få biskop Reinhold avsatt samt att ordna nytt val. En föreslagen kandidat, markgreve Wilhelm av Brandenburg, var villig åtaga sig biskopsämbetet. Domkapitlet kallades till sammanträde på slottet. Sedan ridderskapets talesmän framställt yrkande om, att markgreven måtte utses till ny biskop, låste de dörrarna till salen och en skara vidtalade unga män ryckte fram och bevakade alla slottsportar samt tog hand om kanoner och ammunition. Då de uppskrämde domherrarna efter en drygt tillmätt tid tillfrågades angående sitt val, bedyrade de sin tillgivenhet för ridderskapet och meddelade, att de enhälligt valt markgreve Wilhelm till biskop. Men kampen var därmed ej slut. Ösel slöt upp kring förutvarande biskopen v. Buxhövdén och påven uppsköt godkännandet av nya valet. Sedan markgrevens främsta stöd och rådgivare, friherre Georg von Ungern, avlidit, gav Wilhelm vika för motståndarna och avsåg sig biskopsämbetet. Domkapitel och ridderskap erkände åter biskop v. Buxhövdén och gav friherre von Ungern skulden för det passerade. En skiljedomstol, vari ärkebiskop Thomas i Riga och ordensmästaren Herm. v. Bryggeney deltog, tilldömde biskop v. Buxhövdén ett skadestånd av 13.000 mark.

T. o. m. kejsar Karl V ingrep i denna affär och förordnade i en resolution, att Ösel-Viks stift skulle restitueras, d. v. s. Viks-kretsen förenas med Ösel, för vilket nämnde markgreve Wilhelm ägde att svara. Men en epilog återstod: Den med hot om våld bortdrivne Hapsalbiskopen Wilhelm blev några år senare ärkebiskop i Riga. Han fick då, 1540, tillfälle att ge Georg v. Ungerns familj viss upprättelse, även ekonomisk. Och det berättas att den levnadsglade ärkebiskopen vid en festlighet på ett av sina slott, Pebalg, öppnade dansen med baronessan Godele, friherre v. Ungerns änka vid armen. Han ville inför adelsfamiljerna ära sin väns och gynnares efterlevande maka. Men biskop Reinhold, som återflyttat till Hapsal, fann redan 1541 för gott att överlämna sitt biskopsämbete, sedan han dessförinnan beviljat trosfrihet i stiftet. Han dog i stor tillbakadragenhet 1557. Från den siste biskopen i Ösel-Vik, hertig Magnus övertogs Ösel år 1565 av hertigens broder, konung Fredrik II av Danmark. Ryssarna hade trängt in i Estland. Sverige hade lovat bistånd och beskydd och i augusti 1563 hade en svensk krigshär efter 11 dagars belägring intagit Hapsals slott. Ordensstaten hade fallit sönder, men det dröjde ännu 20 år innan Sverige vann fred (stillestånd) med Ryssland och en mera tryggad besittning av Estland. Livland erövrades först 1621 av Gustav II Adolf.

*

På Hapsals slott hade under tiden utspelats underliga saker. Till följe brist på pengar till avlöning måste år 1573 den svenske befälhavaren Klas Åkesson Tott överlämna slottet som pant till livländska slottsbesättningen. Och då denna inte erhöll pengarna vid utlovad tid erbjöd den slottet

PÅ HEMBYGDSDAGEN

i Saltsjöbaden

Tåget ut till Saltsjöbaden var inte på långt när fullsatt: vädret! — Nu får nog föreningen punga ut med en del vackra slantar för kaffe och dopp, som de beställt och garanterat! trodde man.

Först höll man årsmöte, och det gick som vanligt. Valen bestod huvudsakligen av omval; dock hade föreningens revisorer undanbett sig sådant och de slapp. Salen var, oväntat nog, fullsatt av det vanliga antalet medlemmar (omkring 60) och därtill en stor mängd andra. Det var Anders Stenholm, som förde ordet denna dag, och han var riktigt skaplig som församlingsledare. Mötet var med honom och han med mötet väl tillfreds.

Sedan satte vi oss till att äta och åt upp allt det, som klubbmästaren hade beställt, så att de sistkomna fick gå omkring hungriga som de magra nöten i Egypti land på sin tid. Men däråt var nu intet att göra, och ute regnade det. Det finns tydligen varken väder eller oväder, som avskräcker estlandssvenskarna från att mötas i Saltsjöbaden. Tittar man sig omkring, kan man få se folk från världens alla hörn. Hit kommer de för att träffas och för att bara vara estlandssvenskar utan de värdigheter, titlar o. d., som de kanske annars lagt sig till med. Jag råkade några ungdomsvänner: en hade blivit kapten på en 45-miljonersbåt, som går med kopparmalm mellan Chile och Japan, en annan hade blivit företagare i Atén, en tredje industriledare i Sydamerika — och jag hade blivit inneboende på Roslagsgatan.

Vi går omkring och tittar och hälsar och språkar. Till kvinnfolken säger vi med någon sanning, att de har blivit vackrare sen sist, och till karlarna säger vi, att det är märkvärdigt vad de ser ungdomliga ut. — Tänkande människa som jag är, funderade jag något över varför ingen talade om ungdomligt utseende på den tiden, då man verkligen var ung. Det måtte vara knappt med ungdomligheten, då den ska behöva särskilt framhållas. Många av oss har också redan stått med sina bemerkelsedagar på Kustbons baksida . . .

Talet flödar över mängden. Det är några av hela det svenska språkområdets märkligaste munarter, som här lever upp, och ingenstädes i världen talas de av en så stor samlad skara som här. Efter något årtionde skall de inte mera talas alls. Jag ser på dessa människor — en bit av hembygden, den viktigaste biten, för vad vore hembygden utan dem? — och minnena bolmar upp och omvärver en, och dagen blir olik andra dagar.

Vi satte oss i den inre salen igen och sjöng "Var välkommen" och mycket annat. Fröken Bolander spelade vackert för oss på piano. Prosten Hjalmar Pöhl hade varit i Afrika och i Indien, och han höll nu ett sakrikt föredrag om utvecklingsländernas problem. För min del fäste jag mig mest vid frågeställningen, om de svarta hednabarnen nu ska bli ett offer för en nedgången västerländsk kultur eller om de ska orka att utveckla en egen afrikansk livsform. Detta blir väl inte klart medan vi lever, tänker jag, men nog vore det intressant att få vara med, då vi är borta. Tänk, om människorna då kunde reda upp det som nu totats ihop och verkligen kunde göra detta klot till en trevlig boplats!

Det fanns förstas ljusa glimtar i den bild, som föredragshållaren gav, men för det mesta var han djupt allvarlig och ibland var det nära att han hade sagt litet gudord också.

Efter föredraget framträdde fröken B. på nytt och spelade förmodligen lika vackert som förut, men det kunde jag inte höra, för vi hade börjat komma så bra överens att alla samtalade med varandra (utom pianisten, som satt ensam).

I Grenfeldts bälgspel finns, som ni vet, en mängd danslåtar från forna dar, och han lät dem nu komma fram till folkets förnöjelse.

Då vi till slut for hem, var det visst uppehållsväder, som det varit denna sommar ibland.

V. A.

åt danske ståthållaren på Ösel, vilken övertog Hapsals slott i januari 1575 för ett pris av 40.000 riksdaler. Men redan följande år kom en rysk här, som nästan utan skottväxling intog staden och slottet. Ryske befälhavaren dog i en bastu innan han beträtt slottet. Det dröjde ännu 5 år innan en stark här under befäl av Karl Henriksson Horn undsatte staden, och den 9 aug. 1581 intogs slottet. Före sitt avtåg hunno ryssarna döda ett 70-tal personer, som flytt till slottet för att söka skydd.

Jakob De la Gardie, som 1619 blev landshövding i Estland, erhöll 1628 av konung Gustav Adolf staden Hapsal och omfattande jordområden i Est-

land som förläning mot en angiven ersättning av 66.000 Rdr. Han gav slottet en grundlig reparation. Men Jakob De la Gardie såväl som sonen Magnus Gabriel och fadern Pontus De la Gardie, den förste av sin ätt i Sverige, tillhöra en annan och nyare tid — och en annan historia. Det var den lysande fältherren Pontus De la Gardie, vilken kom till Sverige som krigsfånge år 1565 (och som blev kung Johans nära frände genom giftermålet med konungens naturliga dotter, Sofia Gyllenhielm), som lyckades befria Estland från ryska trupper och 1583 åstadkomma fredsstillstånd med Ryssland.

Berättelse

över verksamheten inom föreningen Svenska Odlingens Vänner från årsmötet 1961 till årsmötet 1962.

Styrelsen har under det gångna verksamhetsåret haft följande sammansättning:

ordförande — Edvin Lagman,

ledamöter, valda för tiden intill årsmötet 1964 — Lars Broman, Anders Lindkvist, Anders Stenholm och Viktor Aman,

intill årsmötet 1963 — Richard Aman, Einar Hamberg, Alfred Heldring och Johan Vallin,

intill årsmötet 1962 — Hugo Mickelin, Ivar Pöhl och Albert Vesterby.

Föreningens revisorer har varit Gunnar Kühn och Olga Hallberg med Alma Pöhl och Ingvar Brunberg som suppleanter.

Styrelsen har inom sig utsett till vice ordförande Anders Stenholm, sekreterare Viktor Aman, skattmästare Lars Broman och klubbmästare Anders Lindkvist.

Antalet föreningsmedlemmar uppgick i augusti till cirka 400.

Under verksamhetsåret har styrelsen hållit två protokollförda sammanträden.

Föreningens tidskrift Kustbon har under 1961 utkommit med 4 nummer. Ansvarig utgivare har varit Edvin Lagman, som även redigerat tre nummer av tidskriften; det första numret redigerades av Anders Stenholm. Redaktionssekreterare har varit Lars Broman. Antalet prenumeranter var 1 450.

Föreningens årsmöte hölls 20 augusti i Baggensalen, Saltsjöbaden. 64 medlemmar deltog jämte ett betydande antal andra estlandssvenskar. Hembygdsdagen, som följde efter årsmötet, hade trots ogynnsamt väder samlat ungefär lika många deltagare som under tidigare år. Ordföranden Edvin Lagman inledde programmet med hälsningsanförande. Ingrid Mickelin spelade piano. E. Lagman höll därefter föredrag om »En gränstvist i svenskbygden på 1500-talet». Alfred Heldring läste och kommenterade en varghistoria på nuckömål. Det sjöngs allsång, och efter programmet spelade Runar Grenfeldt till dans. Frivillig kollekt täckte dagens omkostnader.

Föreningens höstsamkväm ägde rum 11 november i Margaretaskolan å Adolf Fredriks kyrkogata. Föreningens ordförande hälsade välkommen, och Anders Stenholm visade en bildsvit från Ormsö, sammanställd ur föreningens bildarkiv. Programmet upptog vidare pianomusik och allsång. Efter kaffet kom A. Stenholm igen, nu med strålande färgbilder från en rundresa genom Sverige och Norge. I samkvämet deltog omkring 130 personer — salen sålunda fullsatt utan trängsel.

Första delen av »En bok om Estlands svenskar» har under året utsänts i mera än 1 000 exemplar, varav den övervägande delen efter direktbeställning hos föreningen. Försäljningen bland estlandssvenskar har varit något mindre än man hade hoppats; å andra sidan har någon reklamkampanj i öppna marknaden ännu inte företagits. Försälj-

Hjalmar Bosson död

Rektor Nils Hjalmar Bosson, Stockholm, har avlidit 79 år gammal.

Han var född i Önnestad, Skåne, avlade fil. kand.-examen i Lund 1903, var lärare i Svalöv fyra år, därefter rektor för Hammenhögs folkhögskola till 1913, då han kom till Tärna som rektor för folkhögskolan där, som besökts av många estlandssvensk. Han kvarstod i tjänst till 1947, då han bosatte sig i Stockholm. Efter avgången från Tärna har han bl. a. haft folkhögskolekurser i Frankrike, varit lärare vid Askov höjskole i Danmark och hållit föredrag vid möten och konferenser i England, Tyskland, Holland, Frankrike m. fl. länder. Han var änkeman sedan juni i år och sörjes närmast av dottrarna Maj, undevisningsråd, Solna, och Gerd, fil. mag., Tärna, samt systemen Ingeborg Bosson, f. d. rektor, Bollnäs.

Wladislav Dovkont död

Sjöingenjör Wladislav Dovkont, Johanneshov, har avlidit i en ålder av 76 år.

Han var född i Libau, kom i unga år till sjöss och avlade maskinistexamen 1912. Han deltog som officer i första världskriget och dekorerades. Sedan gick han med fartyg på engelska hamnar. I Estland var han förtrogen med den svenska kretsen i Reval. År 1944 kom han till Sverige som flykting och fick anställning på NK.

Dovkont var en stor naturbeundrare och god svampkännare. Men först och sist var han en bra människa och kamrat. Det är tyvärr inte så gott om den varan i vår hetsande tid.

Närmast sörjande är hustru Aino och en dotter.

Allan Ingelstam.

ningsresultatet har dock redan nu ekonomiskt säkerställt utgivandet av bokens andra del. Det utkomna arbetet har anmälts i ett antal tidningar i Sverige och Finland, och recensionerna har genomgående varit synnerligen goda. Arbetet på andra bandet fortskrider.

Föreningen har genom sina styrelsemedlemmar låtit sig representeras vid olika tillfällen.

Genom Lars Broman och Hugo Mickelin har föreningen varit representerad i styrelsen för stiftelsen Kustbohemmet. Av betydelse har även de goda förbindelserna med Riksföreningen Estlandsutskott varit.

Föreningens och Kustbons adress har varit Eknäsvägen 2, Stockholm K, och beträffande boken även Farstavägen 17, Farsta.

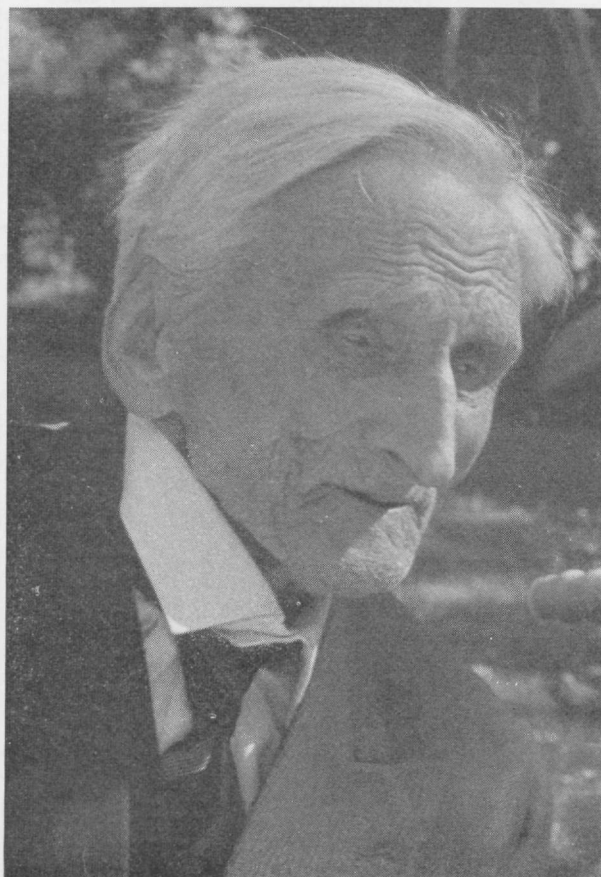
Slutligen vill styrelsen till alla, som främjat föreningens verksamhet, framföra sitt varma tack.

Stockholm i augusti 1962.

STYRELSEN.

I hundraårig estlandssvensk

Johan Lindström på hundraårsdagen.

Foto: Anders Stenholm

Den 18 juni fyllde f. d. sjömannen och lantbrukaren Johan Lindström från Kärrslätt på Ormsö 100 år. Högtidsdagen firades i Klarahemmet på Sabbatsbergs vård- och ålderdomshem, där jubilarer bor sedan några år tillbaka. Ålderdomshemmets personal med syssloman G. Lindberg i spetsen och de närmaste anhöriga stod för arrangemangen. Ett hundratal släktingar och vänner från när och fjärran hade samlats för att fram bära sina hyllningar. Bland de uppvaktande märktets också representanter för en del institutioner och föreningar, bl. a. Svenska Odlingens Vänner. Kafeborden stod dukade i den syrendoftande trädgården. Och där satt 100-åringen omgiven av de sina och erinrade sig nära nog sekelgamla upplevelser och minnen, medan den varma försommarsolen silade genom hans vita hårsvall. Johan Lindström är för närvarande Stockholms äldste invånare och tillika den i mannaminne äldste estlandssvensken.

FAMILJENYTT

Vigda

I Upplands-Tuna Missionshus den 31 dec. 1960, Axel Westerman och Ingrid Britta Wallin.

Födda

Göran Gotthard, född den 26 okt. 1961 i Uppsala, son till Ingegerd, född Johansson, och Harald Westerman.

En dotter till Lizzie, född Eriksson, och John Stenholm, Mörby lasarett den 17 aug. 1962.

Döda

Änkefru Agneta Benholm, född Bäckman den 18 mars 1878 på Ormsö, avled den 4 sept. 1962 i Stockholm.

Änkefru Valborg Berggren, född Grönlund den 11 maj 1881 på Lilla Rågö, avled den 28 juli 1962 på Gräsö, Öregrund.

Anton Besterman, född den 18 nov. 1886 i Rickul, avled den 26 juli 1962 i Eskilstuna.

Wladislav Dovkont, född den 21 okt. 1885 i Libau, avled den 30 maj 1962 i Stockholm.

Fru Agneta Häggblom, född Rosenblad den 6 april 1883 på Ormsö, avled den 21 maj 1962 i Stockholm.

Alexander Lagman, född den 1 juli 1908 i Rickul, omkom den 10 augusti 1962 i Rönninge.

Anders Lilja, född den 9 sept. 1884 på Ormsö, avled den 18 juni 1962 i Stockholm.

Gustav Luks, född den 1 febr. 1880 i Rickul, avled den 11 aug. 1962 i Norrköping.

Fröken Maria Luks, född den 25 jan. 1883 i Rickul, avled den 24 juni 1962 i Enköping.

Änkefru Auguste Eleonore Luther, född Rosen den 20 dec. 1892 på Nargö, avled den 29 augusti 1962 i Sollentuna.

Mihkel Mardi, född den 29 aug. 1883 på Dagö, avled den 27 juli 1962 i Norrfjäll, Väddö.

Fru Lovisa Peedu, född Brun den 25 jan. 1891 på Nuckö, avled den 28 aug. 1962 i Stockholm.

Johan Rosenblad, född den 16 juni 1870 på Ormsö, avled den 15 aug. 1962 i Alfredshem.

Änkefru Agneta Sjöman, född Engström den 8 juni 1884 på Ormsö, avled den 25 juli 1962 i Stockholm.

Anders Sjöström, född den 30 maj 1887 på Ormsö, avled den 1 sept. 1962 i Eskilstuna.

Fru Katarina Stenholm, född Fält den 25 mars 1888, på Ormsö, avled den 3 september 1962 i Stockholm.

Agneta Benholm

* 18/3 1878 † 4/9 1962

Vår Moder har lämnat oss i djup sorg och saknad men i ljust minne bevarad.

Barn, Barnbarn, Barnbarnsbarn

All min längtan blott är att se Frälsaren kär, när min vandring på jorden är slut. Ty då Honom jag ser, o, vad önskar jag mer, när min vandring på jorden är slut.

Anders Sjöström

* 30/5 1887

Vår älskade Far, Morfar och Farfar har stilla insomnat, djupt sörjd och saknad av oss, släkt och vänner.

Eskilstuna 1/9 1962.

Barn, Barnbarn

Hem, hem brusande våg mig förer.
Hem, hem, ånglarnas röst jag hörer.
Där på den lugna stranden
vitklädda skaror mig vänta.

Vår älskade Son,
Bror, Far,
Farfar och Morfar

Alexander Lagman

f. 1/7 1908
d. 10/8 1962

har hastigt lämnat oss i djup sorg.

PAULINE och ANDERS

Hilda

Herbert och Elle

Edvin och Elna

Arthur och Ingeborg

Ellen och Hans

Olle och Rose-Marie

Ulla och Ivan

Sixten Evy

Barnbarnen

Övrig släkt och vänner

Jordens oro viker för den frid som varar.

Nu se vi på ett dunkelt sätt såsom i en spegel, men då skola vi se ansikte mot ansikte.

1 Kor. 13: 12.

Min älskade Make,
vår käre Far,
Farfar och Morfarsfar

Gustav Luks

* 1/2 1880 i Rickul
† 11/8 1962 i Norrköping

har i dag efter en kort tids sjukdom flyttat hem till Jesus. I vår djupa sorg deltagar släkt, många vänner samt Sionförsamlingen i Norrköping.

ANNA

Oskar och Pauline

Valdemar och Anne-Marie

Alide och Lars

Barnbarn

Barnbarnsbarn

Välkommen en gryende morgon,
då jag hos Jesus får vakna.
Ej skall jag jordlivet sakna,
ej skall jag längta hit ner.

Min älskade Make
vår käre Far

Anders Mickelin

* 24/12 1918
† 17/5 1962

har lämnat oss i djupaste sorg.

ADELE

Gunborg Ingvar

Börje Göran

Mor

Syskon Svärföräldrar

Släkt och vänner

Jag lämnar världens flärd,
Som blott gör sorg och kval,
Den är ej mödan värd,
Jag gör ett bättre val.
Jag längtar till det land,
Där ingen nöd mer plågar mig.

Vår kära Mamma,
Mormor och Farmor

Auguste Luther

född den 20 december 1892 på Nargö,

insomnade stilla i dag.

Djupt sörjd och saknad av oss,
släkt och vänner.

Sollentuna den 29 augusti 1962.

ALICE och HENRY

HELGA och PAUL

INGRID

HOLGER och INGRID

Barnbarnen

Oroas ej, räds ej i uppbrottstimmens,
En vänlig hand lugnt ordnar båtens segel,
Som för Dig bort från kvällens land till dagens.
Gå utan ångslan ned i strandens tystnad,
Den mjuka stigen genom skymningsgräset.

Min älskade Make,
vår käre Far
och Farfar

Anton Besterman

född 18/11 1886 i Rickul

har i dag lugnt och stilla insomnat. Djupt sörjd
och saknad av oss, övrig släkt och vänner.

Eskilstuna den 26 juli 1962.

MARIA
Barnen
Barnbarnen

Tack för allt Du givit
Tack för allt Du var
Innerst i vårt hjärta
Skall Du alltid leva kvar.

Vår kära Syster

Maria Luks

född den 25 januari 1883

död den 24 juni 1962

Djupt sörjd och saknad av oss.

MATHIAS och **JOHANNES** med fam.
Svåger med fam.

Filadelfiaförsamlingen i Upplands-Väsby.

Vila i frid till uppståndelsens morgon!

Vår älskade Make och Far

Wladislav Dovkont

* 21/10 1885

† 30/5 1962

har lämnat oss i djupaste sorg.

AINA
Virginia

I hemmet som Du lämnat
Ett tomrum stort nu är.
Varthän vi blicken vänder
Du finns ej mera där.

Jordfästningen ägde rum den 14/6 1962 å
Katolska Kyrkogården, Haga Norra.

Vår kära Far, Farfar, Morfar,
Morfarsfar och Farfarsfar

Johan Rosenblad

* 16 juni 1870 på Ormsö

† 15 aug. 1962 i Själevad

Sörjd och saknad av oss, barnbarn, barnbarns-
barn, syskon samt släkt och vänner.

KATARINA
JOHAN och **MARIA**
ISAK och **AGNETA**
MARIA och **HELGE**

När Mor gick bort, så ensam blev Din stig
Nu käre Far har även Du fått frid
Sov kära två som trofast delat livets öden
I gravens ro förenade i döden.

Vår kära Mor
Mormor och Farmor

Agneta Häggblom

— f. Rosenblad —

född den 6 april 1883 på Ormsö

död den 21 maj 1962 i Stockholm

sörjd och saknad av barn, barnbarn, syskon,
släkt och vänner.

Ett strävsamt liv har slocknat ut,
En flitig hand har domnat.
Din arbetsdag har nått sitt slut,
Ditt trötta huvud somnat.

Vår kära Mor,
Mormor och Mormorsmor

Agneta Sjöman

— f. Engström —

född 8/6 1884 på Ormsö

har i dag lämnat oss, släkt och vänner i djup
sorg och saknad.

Stockholm 25/7 1962.

MARIA och **ANDERS**
Agneta
SIGNE och **OVE**
Peter

Gråt ej vid min lugna grav.
Jag känner inga tårar mer
men vill så gärna torka av
dem jag på Edra kinder ser.
Mitt lidande har nått sitt slut.
Gläds att jag nu får vila ut.

Bemärkelsedagar

90 år

Katarina Westerblom, född Moll den 22 okt. 1872, Runö
Johan Rönnerberg, född den 28 okt. 1872, Ormsö

85 år

Frida Frömmet, född den 10 okt. 1877, Reval
Gertrud Friberg, född Kornblom den 21 okt. 1877, Ormsö
Josef Hamberg, född den 15 dec. 1877, Rickul
Kerstin Sandsten, född den 25 dec. 1877, Rickul

80 år

Elise Laning, född Tidoman den 6 okt. 1882, Nuckö
Fredrik Lönnlund, född den 8 okt. 1882, Runö
Karin Wilhelmsson, född Laurin den 17 okt. 1882, Baltischport
Luise Palmkron, född den 6 nov. 1882, Vippal
Maria Sträng, född den 15 nov. 1882, Ormsö
Anders Lagman, född den 24 dec. 1882, Rickul
Anders Kornblom, född den 31 dec. 1882, Ormsö

75 år

Anastasia Korvet, född Groskova den 8 okt. 1887, Reval
Magdalena Lönnlund, född Hollingers den 18 okt. 1887, Runö
Lars Holm, född den 20 okt. 1887, Ormsö
Gertrud Wallin, född den 26 okt. 1887, Ormsö
Elisabet Greisman, född Koppelman den 2 nov. 1887, Nuckö
Johannes Beckman, född den 6 nov. 1887, Ormsö
Gertrud Kornblom, född Gäddman den 6 nov. 1887, Ormsö
Mina Fagerros, född Nyblom den 19 nov. 1887, Ormsö
Helene Kristine Hanko, född Palmberg den 19 nov. 1887, Nuckö
Lovisa Luks, född den 23 nov. 1887, Rickul
Lovisa Vesterbom, född Boman den 23 nov. 1887, Rickul
Agneta Andersin, född Asplund den 26 nov. 1887, Ormsö
Lena Keldjer, född Stahl den 4 dec. 1887, Rickul
Johannes Schönberg, född den 13 dec. 1887, Rickul
Alexander Sekobon, född den 30 dec. 1887, Nuckö

70 år

Matvei Mäele, född den 1 okt. 1892, Korkis
Gertrud Stenholm, född Fält den 2 okt. 1892, Ormsö
Marie Berg, född den 11 okt. 1892, Reval
Pauline Dyrberg, född Wiksten den 24 okt. 1892, Rickul
Hermine Rosen, född Amstrand den 25 okt. 1892, Reval
Anton Granberg, född den 26 okt. 1892, Rickul
Maria Fagerlund, född den 30 okt. 1892, Ormsö
Pauline Pöldma, född Alberg den 31 okt. 1892, Rickul
Agneta Hörnsten, född Nyblom den 3 nov. 1892, Ormsö
Agathe Rosen, född Luther den 5 nov. 1892, Nargö
Karl-Gustav Tunõn, född den 6 nov. 1892, Petsin
Helmuth Hans Masing, född den 7 nov. 1892, Reval
Mathilda Nyman, född Westerberg den 20 nov. 1892, Rickul
Magdalena Haggarrsson, född Berens den 28 nov. 1892, Runö
Julia Linneberg, född den 29 nov. 1892, Rickul

Maria Linneberg, född den 30 nov. 1892, Rickul
Julius Kehlman, född den 3 dec. 1892, Korkis
Bent Edvard Benström, född den 17 dec. 1892, Vippal
Johannes Vesterby, född den 23 dec. 1892, Rickul
Pauline Pählberg, född Stahl den 27 dec. 1892, Rickul

60 år

Johannes Friberg, född den 2 okt. 1902, Ormsö
Voldemar Engbusk, född den 3 okt. 1902, Nuckö
Elisabeth Bergman, född Malman den 4 okt. 1902, Nuckö
Gustav Ambros, född den 6 okt. 1902, Nuckö
Anders Fällin, född den 9 okt. 1902, Ormsö
Anders Förberg, född den 10 okt. 1902, Ormsö
Herman Besterman, född den 10 okt. 1902, Rickul
Alide Blees, född den 10 okt. 1902, Nuckö
Lovisa Blees, född Luhn den 18 okt. 1902, Nuckö
Hans Broman, född den 22 okt. 1902, Ormsö
Oskar Sedman, född den 22 okt. 1902, Nuckö
Lovisa Broman, född Paus den 2 nov. 1902, Rickul
Johan Nilsén, född den 27 nov. 1902, Ormsö
Mathilda Engbusk, född Umda den 22 nov. 1902, Nuckö
Olga Neider, född Thomsson den 7 dec. 1902, Rickul
Anders Sjöström, född den 11 dec. 1902, Ormsö
Pauline Blomqvist, född Rosenborg den 11 dec. 1902, Rågöarna
Ferdinand Liller, född den 24 dec. 1902, Tarvastu
Hans Berggren, född den 28 dec. 1902, Ormsö
Marie Alberg, född Pau den 31 dec. 1902, Rickul

50 år

Maria Bergström, född Fällman den 5 okt. 1912, Ormsö
Ida Besterman, född Luks den 6 okt. 1912, Rickul
Gertrud Liljeros, född Sjöman den 9 okt. 1912, Ormsö
Hilda Sedman, född Ribon den 12 okt. 1912, Nuckö
Anders Vesterberg, född den 13 okt. 1912, Ormsö
Elisabeth Åkerblad, född Sandsten den 14 okt. 1912, Rickul
Herman Westerman, född den 17 okt. 1912, Rickul
Elfride Ahlberg, född Söderlund den 19 okt. 1912, Rickul
Adolf Seffers, född den 19 okt. 1912, Nuckö
Rosine Elisabeth Stromback, född den 19 okt. 1912, Nuckö
Teodor Anis, född den 20 okt. 1912, Korkis
Ellen Orrklint, född Blees den 27 okt. 1912, Rickul
Lisette Janberg, född Karmet, den 9 nov. 1912, Neve
Maria Friberg, född Klingberg den 10 nov. 1912, Rågöarna
Editha Bergström, född Bauman den 12 nov. 1912, Ormsö
Gertrud Grönman, född Fält den 16 nov. 1912, Ormsjö
Anders Sarberg, född den 18 nov. 1912, Ormsö
Voldemar Brun, född den 22 nov. 1912, Reval
Katarina Hammerman, född den 25 nov. 1912, Ormsö
Ralf Berg, född den 2 dec. 1912, Nargö
Magda Tammar, född Mutter den 2 dec. 1912, Reval
Artur Puuri, född den 8 dec. 1912, Nuckö
Agneta Bäckman, född Ahlström den 17 dec. 1912, Ormsö
Katarina Lilja, född den 20 dec. 1912, Ormsö
Alide Luks, född den 29 dec. 1912, Rickul
Hugo Bernhard Freiman, född den 30 dec. 1912, Nuckö
Julius Wapper, född den 30 dec. 1912, Runö